

Список літератури

1. Плотницкая С. В. Учение Н. Хомского в становлении когнитивной лингвистики / С. В. Плотницкая. Мова. Випуск 15: Науково-теоретичний часопис. – Одеса : Астропринт, 2010. – С. 47-50
2. Хомский Н. Язык и мышление / Н. Хомский. – М. : Изд. МГУ, 1972. – 125 с.
3. Хомский Н. Аспекты теории синтаксиса / Н. Хомский. – М. : Изд. МГУ, 1972. – 257 с.
4. Haegeman L., Gueron J. English grammar: a generative perspective / Liliane Haegeman and Jacqueline Gueron. – Oxford UK and Cambridge USA : Blackwell Publishers Ltd., 1999. – 672 p.
5. Haegeman L. Introduction to Government and Binding Theory. Second edition / Liliane Haegeman. – Oxford UK and Cambridge USA : Blackwell Publishers Ltd., 1994. – 725 p.
6. Levin B. English verb classes and alternations / B. Levin. – Chicago and London : The University of Chicago Press, 1993. – 366 p.
7. Nevalainen T. An Introduction to Early Modern English / T. Nevalainen. – Edinburgh : Edinburgh University Press, 2006. – 176 p.
8. Rowse A. L. The annotated Shakespeare: three volumes in one illustrated: the comedies, the histories, sonnets, and other poems, the tragedies and romances / edited, with introductions, notes, a biography and bibliography by A. L. Rowse Rowse. – New York : Greenwich House. 1998 1988 1988. – 2479 p.

Лілія Федорюк

Донецький національний університет ім. Василя Стуса (Вінниця)

ПРОБЛЕМА ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТУ ЯК КОГНІТИВНОЇ ОДИНИЦІ

Стаття присвячена розгляду найактуальніших напрямів і методів дослідження концепту як основної одиниці когнітивної лінгвістики та лінгвокультурології. Проаналізовано основні підходи до вивчення його структури та змісту. Запропоновано комплексний аналіз концепту СМЕРТЬ з опертям на традиційні методики вивчення когнітивних одиниць.

Ключові слова: *концепт, концептуальний аналіз, структура концепту, когнітивний підхід, лінгвокультурологічний підхід.*

The article is devoted to the most relevant trends and research methods of the concept as the basic unit of linguoculturology and cognitive linguistics. The main approaches to the study of its structure and content. A comprehensive analysis of the concept DEATH with reliance on traditional methods of studying cognitive units.

Keywords: *concept, conceptual analysis, the structure of the concept, cognitive approach, linguoculturological approach.*

У сучасному мовознавстві існує безліч методів дослідження концептів: концептуальний аналіз, історико-зіставний аналіз, дефініційна інтерпретація, компонентний аналіз, стилістична інтерпретація, дистрибутивний аналіз, методика контекстного і текстового аналізу, когнітивна інтерпретація результатів опису семантики мовних засобів, верифікація отриманого когнітивного опису у носіїв мови тощо. Зазначені

методи взаємодіють між собою, доповнюють один одного, що й дає можливість досліджувати концепт як об'єкт взаємодії мови, мислення й культури [5, с. 118]. Сьогодні можемо говорити про певною мірою сформовану методологію вивчення й опису концептів у рамках когнітивної лінгвістики – нового етапу вивчення складних стосунків мови і мислення, мовної системи знань, що містить мовні форми їх передачі,

організації, зберігання, мовні форми впливу тощо.

Лінгвокогнітивне дослідження, в якому когнітивна інтерпретація результатів дослідження мовної картини світу використовується для опису когнітивної картини світу, є одним з найбільш продуктивних методів вивчення національної концептосфери в сучасній гуманітарній науці. Детальна розробка поетапної методології лінгвокогнітивного аналізу, яка спирається на власне мовні факти, а також лінгвальні методи, когнітивну і культурологічну інформацію, є однією з актуальних завдань когнітивної лінгвістики.

Мета лінгвокогнітивного дослідження полягає у вивченні значень слів та виразів, що об'єктивують той чи той вербалізований концепт, а також систематичній репрезентації семантичного, лексико-семантичного, лексико-граматичного, синтаксичного поля концепту з оперттям на вивчення таких мовних засобів, як семантична структура слова, парадигматика, синтагматика та етимологія слова, дериваційні мережі слова.

Дослідження концепту закономірно ставить питання про опис засобів його мовної реалізації, серед яких на перший щабель виходить проблема побудови номінативного поля концепту й встановлення його номінативної щільності. Основними прийомами лінгвокогнітивного опису концептів шляхом аналізу мовних даних є [6, с. 11-13]: 1) визначення ключового слова, яке вербалізує концепт, базових мовних репрезентацій концепту («імені» заданого концепту); 2) побудова і аналіз семантики ключового слова, який вербалізує концепт (аналіз словникових тлумачень в словниках різних типів); 3) аналіз лексичної сполучуваності ключового

слова для встановлення найважливіших рис відповідного концепту; 4) вивчення семної динаміки номінантів концепту; 5) побудова лексико-фразеологічного поля ключового слова: аналіз синонімів і антонімів ключового слова, визначення його гіпероніма і согіпонімів; 6) побудова і вивчення деривату поля ключової лексики; 7) побудова лексико-граматичного поля ключового слова; 8) застосування експериментальних методів дослідження наприклад, асоціативного експерименту; 9) аналіз паремій і афоризмів, в які входить як ключове слово й оцінки концепту; 10) аналіз художніх дискурсу для виявлення ознак, які набули символічного сенсу в складі концепту; для виявлення індивідуально-авторських концептів у художніх творах, опис яких дозволяє глибше зрозуміти особливості світобачення письменника. Застосування всієї сукупності прийомів зазначеного аналізу дозволяє в повному обсязі презентувати зміст будь-якого концепту у свідомості представника певної мовної спільноти.

Відповідно до зазначених прийомів вивчення концептів, спосіб їх вербалізації може бути різним. Зокрема, З. Попова і Й. Стернин виділяють такі способи репрезентації концепту в мові: готові лексики і фраземи, що мають відповідні семантики або окремі семантики різного рангу; вільні словосполучення; структурні й позиційні схеми пропозицій, що несуть типові пропозиції (синтаксичні концепти); тексти і сукупності текстів (при необхідності експлікації або обговорення змісту складних, абстрактних або індивідуально-авторських концептів) [4, с. 38].

Використання тих чи тих методик, прийомів та способів дослідження в кожному випадку залежить не тільки від

складності концепту, але й від цілей і завдань, які ставить перед собою дослідник, а також від характеру лінгвістичних джерел – фактичного матеріалу дослідження (художня література, фразеологічний фонд, матеріали ЗМІ тощо). Ми пропонуємо шестиетапну модель аналізу концепту (на прикладі концепту СМЕРТЬ): 1. Виявлення **мотиваційних** ознак концепту СМЕРТЬ: дослідження етимології імені концепту, що становитиме його ядро. Під мотиваційною розуміємо «ознаку, що слугує основою найменування певного фрагмента світу, його внутрішня форма» [2, с. 55]. 2. Характеристика **поняттєвих** ознак концепту шляхом аналізу даних словників різних типів (етимологічних, тлумачних). 3. Вияв **образних** концептуальних ознак на матеріалі української літератури XX – початку XXI століть. Образні концептуальні ознаки – первинний етап осмислення внутрішньої форми слова. Традиційно аналіз образних ознак концепту ґрунтують на теорії

когнітивної метафори Дж. Лакоффа й М. Джонсона, які метафору розуміли як спосіб пізнання світу крізь ототожнення вербалізованих несхожих «сутностей». Концептуальна метафора є результатом процесу образного переосмислення мотивуючої ознаки. 4. Дослідження **символічних** ознак концепту СМЕРТЬ з опертям на відомості словників символів, міфологічних, етнографічних словників і аналізу фактичного матеріалу. 5. Виявлення **іронічних** ознак концепту (аналіз фактичного матеріалу), які відбивають протилежні (не характерні) понятійним ознакам значення. 6. Аналіз **асоціативного експерименту**, який дає вагомі результати для характеристики асоціативних смислових зв'язків та можливість детально дослідити семантичне поле слова [1, с. 70-76].

Шестиетапний аналіз дозволяє отримати найповнішу інформацію про структурну специфіку концепту СМЕРТЬ, його місце в національній концептосфері та роль у свідомості її носіїв.

Список літератури

1. Fedoriuk L. V. The Metodology of Concept Structure Analysis: Cognitive and Lingouculturological Aspects. In: Лінгвістичні студії / Linguistic Studies: зб. наук. праць. Донецький національний університет; гол. ред. А. П. Загнітко. – Вінниця: ДонНУ, 2016. – Вип. 32. – С. 70-76.
2. Колесов В. В. Гедонизм как явление русской лингвокультуры (на примере концепта *удовольствие*): коллективная монография / Колесов В. В., Пименова М. В., Теркулов В. И. – Киев: Издательский Дом Д. Бураго, 2012. – 208 с.
3. Пименова М. В. Концепт сердце: Образ. Понятие. Символ: Монография. – Кемерово: КемГУ, 2007. – 500 с. (Серия «Концептуальные исследования». Вип. 9).
4. Попова З. Д., Стернин И. А. Очерки по когнитивной лингвистике. – Воронеж: Изд-во Истоки, 2001. – 191 с.
5. Рыжкина А. А. О методах анализа концепта. – В: Вестник ОГУ. – Вип. 11. – 2014. – С. 117-120.
6. Стернин И. А. Контрастивная лингвистика. – Воронеж: Джерела, 2004. – 216 с.

Марія Чадюк

Національний університет «Києво-Могилянська академія» (Київ)

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКИХ МУЛЬТФІЛЬМІВ (НА МАТЕРІАЛІ МУЛЬТФІЛЬМУ «ДУМКАМИ НАВИВОРИТ»)

У роботі проаналізовано основні стратегії перекладу мультфільмів українською. Визначено специфіку використання трансформаційного і денотативного підходу за перекладу кінотексту.